

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВИНИКНЕННЯ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ГАЗОПОСТАЧАННЯ ТА ГАЗИФІКАЦІЇ УКРАЇНИ

***Резюме.** Виділено та обгрунтовано основні чинники виникнення кризових ситуацій на підприємствах газопостачання та газифікації України, запропоновано основні шляхи їх подолання.*

***The summary.** The basic factors of crisis situations are distinguished and reasonable on the enterprises of gas-supplying and gasification of Ukraine, the basic ways of their overcoming offer.*

***Ключові слова:** криза, кризова ситуація, чинники, підприємства газифікації та газопостачання.*

Постановка проблеми. Всі кризи, які переживала економіка України, відображалися на всіх галузях народного господарства. Не виняток і енергетична галузь, яка є однією з найголовніших у вітчизняній економіці. Вона найбільше потребує реформ. Від її злагодженої роботи залежить економічний успіх усіх інших галузей. І як це не парадоксально звучить, більшість підприємств, які здійснюють транспортування та постачання природного газу, не отримують чистого прибутку, тобто є збитковими. Тому необхідно об'єктивно підходити до визначення основних чинників, що спричиняють такий стан підприємств галузі та шукати шляхи виходу з кризової ситуації, що склалася.

Виходячи з вищесказаного, в статті розглядаються основні чинники, які спричиняють кризовий стан підприємств газопостачання та газифікації України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі можна виділити багато вчених-економістів, які займалися дослідженнями криз, кризових ситуацій, чинників їх виникнення, від класиків Ж. де Сисмонді, Д. Рікардо, Дж. Кейнс, К. Маркс, М. Туган-Барановський, Й. Шумпетер, М. Кондратьєв до сучасників О. Богданов, Ю. Яківець, І. Бланк, Г. Базаров, В. Крижанівський, Е. Коротков, Е. Уткін, А. Чернявський, Л. Лігоненко, О. Пушкар, А. Штангет, О. Копилук, О. Терещенко та ін. Однак частина з них розглядали кризу на макрорівні, частина – на мікрорівні. Проте в основному на підприємствах виробничої сфери, відповідно, досліджували вплив зовнішніх та внутрішніх чинників на виробничі підприємства. А які чинники спричиняють кризову ситуацію на підприємствах енергетичної галузі, що надають послуги з транспортування й постачання природного газу, є малодослідженими.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи історичний шлях національної економіки України протягом років незалежності, можна зробити висновок, що поступ країни традиційно балансував на межі кризи або був частиною тієї чи іншої кризи [1].

Через суб'єктивні фактори сфера економіки залишилася сферою нереалізованих можливостей: Україна ще в 1995 р. мала всі можливості для того, щоб бути лідером з економічних перетворень серед країн, що трансформуються, – колишніх соціалістичних країн і союзних республік. Проте в наступні роки увага влади була зосереджена на виконанні «рекомендацій» міжнародних інституцій – проведенні приватизації, грошової реформи без належного інституційного і законодавчого забезпечення. 1998 рік ознаменувався розгортанням фінансової кризи в Україні і кульмінацією нездатності влади адекватно реагувати на події в країні: розквітла боргова піраміда, а держава стала нездатною обслуговувати свої боргові зобов'язання.

1999 рік став роком завершення безпрецедентного падіння та був певною мірою підсумковим роком макроекономічних негараздів держави. Згідно з закордонними розрахунками ВВП України 1999 р. становив 35% від рівня 1989 р., причому з країн – колишніх союзних республік гірші показники мали тільки Грузія та Молдова. Україна вичерпала будь-які можливості для подальшого падіння.

Падіння економіки тривало навіть тоді, коли західні фахівці прогнозували припинення таких процесів, що продемонструвало світу справжню «українську своєрідність». Зовнішній імідж України постійно перебував під впливом проблем відносин з міжнародними фінансовими інституціями та інших речей політичного характеру. Варто відзначити 2004 р. з рекордним зростанням ВВП у 12,1% та 2005 р. з раптовим падінням темпів зростання ВВП до 2,7%, що також є наслідком відомих політичних процесів у країні.

Світова фінансово-економічна криза 2008–2009 років ще більш негативно вплинула на економіку України. За оцінками МВФ, країни колишнього СРСР найбільше постраждали від кризи: економіка 12 держав у 2009 р. скоротилася на 5,8%. Згідно з даними Статистичного комітету СНД ВВП упав у більшості країн регіону, проте перше місце за темпами спаду посіла Україна (20,3%), друге – Вірменія (16,3%) і третє – Росія (13,4%). Зокрема, у Молдові його скорочення становило 6,9%, у Грузії – 5,9%, а в Казахстані – 4,1% [2].

Україна стала лідером і за темпами зростання споживчих цін, які за півріччя 2009 р. становили 17,6% у річному обчисленні. Друге і третє місце посіли Білорусь і Росія (інфляція там становила відповідно 14,6% і 13,1%). Україна є лідером за темпами скорочення інвестицій в основний капітал (приблизно 40%), темпами зменшення обсягів вантажних перевезень (понад 32%) і темпами зниження обсягів роздрібного товарообігу (понад 15%) [2].

Усі кризи, які переживала економіка України, відображалися на всіх галузях народного господарства. Не виняток і енергетична галузь, яка є однією з найголовніших галузей вітчизняної економіки. Вона найбільше потребує реформ, від її злагодженої роботи залежить економічний успіх усіх інших галузей.

Україна належить до країн з дефіцитом власних природних вуглеводневих ресурсів, задовольняючи потребу в газі за рахунок власного видобутку на 40%, у нафті – на 12–15%. У 1991 році споживання газу становило 118,1 млрд. куб. м і країна посідала III місце у світі за рівнем споживання газу, поступаючись тільки США і Росії. За час незалежності й перебігу економічних і фінансових криз використання природного газу значно зменшилося і у 2009 році склало 51,9 млрд. куб. м [3].

Інтенсивний розвиток газової індустрії як нової важливої галузі розпочався в повоєнні роки після прийняття Верховною Радою СРСР у березні 1946 року Закону "Про відбудову і розвиток народного господарства". Було створено інфраструктуру газової промисловості, прокладено нові газопроводи, здійснено геологорозвідувальні роботи; започатковано діяльність низки проектно-конструкторських та наукових закладів з питань розвитку газової галузі, серед яких відомі далеко за межами України "Київгазпроект" (сьогодні – ВАТ "УкрНДПінжпроект", Інститут газу НАН України) [4].

Природний газ став широко використовуватися у промисловості й комунальному господарстві. Зокрема, після введення в дію газопроводу Дашава–Київ, блакитне паливо у 1948 році отримали споживачі Києва та Тернополя.

З газифікацією областей та більшості міст України в 50–60-і роки минулого століття було створено комбінати комунальних підприємств, які після організації в 1975 році Республіканського об'єднання з газопостачання та газифікації "Укргаз" стали спеціалізованими об'єднаннями газового господарства.

Республіканське об'єднання "Укргаз", до складу якого входило 25 обласних та 20 самостійних міських газових господарств, почало проводити єдину технічну та економічну політику, визначати основні напрямки та перспективи розвитку господарств, упроваджувати у їх діяльність досягнення науково-технічного прогресу, розширювати виробництво газових приладів та запасних деталей до них, розвивати законодавчу та нормативну базу.

На початок 1975 року було побудовано близько 23 тис. км міських та селищних газорозподільних мереж, газифіковано природним і скрапленим газом 8,1 млн. квартир.

У той же час рівень газифікації в сільській місцевості складав лише 4 відсотки. Тому за ініціативою республіканського об'єднання "Укргаз" Радою Міністрів УРСР у квітні 1983 року прийнято постанову "Про заходи з прискорення газифікації на селі" [5].

На час здобуття Україною незалежності у 1991 році було збудовано 99,6 тис. км газорозподільних мереж, газифіковано понад 15 млн. квартир.

За останнє десятиріччя в рамках загальної соціально-економічної реформи в Україні відбуваються широкомасштабні зміни і в газовій галузі. Природний газ став товарною продукцією, що закріплено Законом України "Про нафту і газ" (№ 2665-III від 12 червня 2001р.). Найактуальнішими завданнями у цій сфері є:

- впровадження заходів з енергозбереження та зменшення енергоємності виробництва;
- забезпечення темпів розвитку капітального будівництва та реконструкції газових мереж за рахунок використання передових технологічних процесів, матеріалів і обладнання;

- повсюдне забезпечення встановлення засобів обліку газу;
- забезпечення своєчасних та повних розрахунків за спожитий природний газ.

Чимало заходів вже реалізовано. Проте ще багато проблем галузі потребують розв'язання.

Серед заходів щодо вдосконалення управління й діяльності газової галузі передусім слід відзначити організаційно-структурні зміни. У 1998 році створено Національну акціонерну компанію (НАК) "Нафтогаз України" і її дочірню компанію "Торговий дім "Газ України", що у грудні 2000 р. шляхом об'єднання ДК "Торговий дім "Газ України" та Головного управління "Головпобутгаз" ДК "Укртрансгаз" була реорганізована у ДК "Газ України".

Основними завданнями ДК "Газ України" є надійне постачання природного газу споживачам, забезпечення стовідсоткових розрахунків за спожитий енергоносіє та сприяння в експлуатації й розвитку систем газопостачання [5].

За 10 десяти років ДК «Газ України» реалізувала з ресурсів Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» (за оперативними даними) близько 450 млрд. куб. м природного газу. В тому числі понад 165 млрд. куб. м природного газу – населенню, близько 10 млрд. куб. м – організаціям, що фінансуються з бюджетів різних рівнів, понад 84 млрд. куб. м – підприємствам теплової енергетики, близько 128 млрд. куб. м – промисловим споживачам, близько 24 млрд. куб. м – підприємствам електроенергетики, понад 30 млрд. куб. м – енергогенеруючим підприємствам Києва [5].

Значно зросли й грошові надходження за спожитий природний газ і, відповідно, відрахування Національної акціонерної компанії «Нафтогаз України» до державного бюджету.

За 10 років діяльності, на виконання постанов Кабінету Міністрів України, ДК «Газ України» провела розрахунків на суму близько 35 млрд. грн [5].

Забезпечення споживачів природним газом здійснюється газовими мережами (тиском до 12 атмосфер), довжина яких становить 394,2 тис. км. Необхідний режим газопостачання забезпечує 61 тис. газорозподільних пунктів.

Рівень газифікації житла природним газом на сьогодні становить 78,1% у містах та 38,2% – у сільській місцевості. Газифіковано природним газом 428 міст, 600 селищ міського типу та 12,4 тисячі сіл. Здійснюється газопостачання 147 тис. промислових та комунально-побутових споживачів, а також близько 16 млн. квартир і приватних будинків. Постійно вдосконалюється контроль та облік спожитого природного газу. У житловому фонді встановлено понад 7,5 млн. побутових лічильників [5].

При загальному зростанні обсягів реалізації природного газу через дочірню компанію «Газ України» рівень реалізації протягом останніх трьох років залишається, на жаль, на одному рівні.

ДК «Газ України» здійснює:

- реалізацію природного та скрапленого газу та території України населенню, комунально-побутовим підприємствам, бюджетним організаціям, а також промисловим споживачам, енергогенеруючим компаніям Мінпаливенерго та іншим суб'єктам підприємницької діяльності;

- координацію діяльності підприємств з газопостачання та газифікації [5].

Невід'ємною складовою діяльності ДК «Газ України» в регіонах є тісні партнерські стосунки з 42 підприємствами газопостачання та газифікації, які забезпечують постачання й транспортування газу кінцевим споживачам: Вінницязгаз, Волиньгаз, Гадячгаз, Дніпрогаз, Дніпрпетровськгаз, Донецькміськгаз, Донецькоблгаз, Житомиргаз, Закрпатгаз, Запоріжжягаз, Івано-Франківськгаз, Київгаз, Київоблгаз, Кіровоградгаз, Коростишівгаз, Криворіжгаз, Кременчукгаз, Кримгаз, Лубнигаз, Луганськгаз, Львівгаз, Макіївгаз, Маріупольгаз, Мелітопольгаз, Миколаївгаз, Одесагаз, Полтавгаз, Рівнегаз, Севастопольгаз, Сумигаз, Тернопільгаз, Тернопільміськгаз, Тисменицягаз, Уманьгаз, Харківгаз, Харківміськгаз, Херсонгаз, Хмельницькгаз, Черкасигаз, Чернівцігаз, Чернігівгаз, Шепетівкагаз.

Ще один важливий аспект співпраці – корпоративні відносини. За дорученням НАК «Нафтогаз України» ДК «Газ України» бере участь в управлінні ВАТ з газопостачання та газифікації шляхом участі у роботі спостережних рад і ревізійних комісій.

Система розподільних газопроводів низького тиску є природною монополією і складає єдиний техніко-технологічний комплекс загальнодержавного значення. Держава визнала його таким, що не підлягає приватизації, та передала підприємствам газового господарства у користування. ДК «Газ України» контролює використання державного майна, втілення єдиної технічної політики.

Важливим кроком на шляху реформування та вдосконалення діяльності ринку природного газу став Закон України «Про засади функціонування ринку природного газу» (№2467-VI від 08.07.10). Законом визначаються правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку природного газу.

Ринок природного газу визначено законом як сукупність правовідносин, що виникають у процесі купівлі-продажу природного газу, надання послуг з його транспортування, зберігання, розподілу та постачання. Також законом врегульовуються питання державного управління, регулювання та нагляду у сфері функціонування ринку природного газу. Формування якісно нового ринку природного газу є важливою передумовою розвитку газової галузі, зміцнення паливно-енергетичного комплексу держави, її економічної незалежності.

Вказані вище підприємства газопостачання та газифікації через управління забезпечують одну із основних функцій – безперебійне та безаварійне газопостачання до споживачів.

Сьогодні не тільки життєзабезпечення населення, а й економіки держави в цілому безпосередньо залежить від функціонування систем газопостачання. Системи газопостачання є стратегічно небезпечними і для ведення експлуатаційної діяльності, вони потребують матеріального, економічно-фінансового захисту на рівні держави.

Основним і єдиним джерелом фінансування витрат для забезпечення експлуатаційної діяльності систем газопостачання є тільки економічно обґрунтована тарифна виручка, отримана за надані послуги з транспортування природного газу розподільними мережами та постачання газу споживачам.

Ситуація, що склалась у підприємствах з газопостачання незалежно від їхньої діяльності, є проблемною і викликає серйозне занепокоєння за існуючий стан безпеки.

Протягом останніх п'яти років має місце стала тенденція зростання протяжності розподільних газових мереж та споруд на них, внутрішньо квартальних дворових введів, газифікованих квартир природним газом, приладів обліку газу тощо. За п'ять років розподільні газові мережі, що на обслуговуванні та в експлуатації, зросли на 68,5 тис км, або на 23,7%. Значний приріст газопроводів високого і середнього тиску, питома вага яких на сьогодні, в загальній кількості газопроводів, складає близько 50%, потребують згідно з «Правилами безпеки систем газопостачання України», у 2,5 рази збільшення експлуатаційних витрат у порівнянні з мережами низького тиску.

Кількість газифікованих квартир природним газом за п'ять років зросла на 1380,2 тис. кв., або на 12,7%. Із загальної кількості газифікованих квартир природним газом за п'ять років у сільській місцевості кількість квартир зросла на 0,8 млн. кв., або на 36,6 %, які потребують вдвічі більше витрат на їх обслуговування [5].

Рівень оснащення житла побутовими лічильниками газу станом на 01.01.10 року складав 58,0%, і тільки за п'ять років обладнання лічильниками збільшено на 2785 шт., або на 58,2% [5].

Щорічне зростання систем газопостачання (газових мереж, ГРП, ШГРП тощо) та зростання кількості їх зносу, термін експлуатації яких перевищує граничний – 30 років, а сьогодні є і понад 40 років, потребує для заміни, реконструкції та модернізації систем газопостачання, згідно з «Правилами безпеки систем газопостачання України» не тільки забезпечення витрат, пов'язаних із виконанням цих робіт, але й забезпечення людськими ресурсами.

На обслуговуванні підприємств із газопостачання та газифікації знаходиться понад 17,5 тис. шт. ГРП, 44,0 тис. шт. ШГРП, 16,7 млн. газових плит, понад 4,7млн. газових водонагрівачів. Усього газових плит, опалювальних печей, котлів, кухонних вогнищ ВБГО – 27544488 шт.

Загальна умовна протяжність газопроводів лише мережі високого, середнього тиску, ГРП, ШГРП та газифіковані квартири за періодичністю обслуговування, приведені до низького тиску, щорічно зростають у середньому на 5%.

В той же час з різних об'єктивних причин, незалежних від діяльності підприємств з газопостачання, обсяг протранспортованого природного газу щорічно зменшується. Обсяг протранспортованого природного газу в 2010 році було зменшено на 3,5% в порівнянні з 2009 роком, а в порівнянні з 2005 р. – на 11,6%.

Відповідно збільшено постачання природного газу на 9,3% в порівнянні з 2009, на 10,5% – в порівнянні з 2005 роком.

Однак слід зазначити, що в тарифах передбачено значно більше обсягів транспортування природного газу, ніж фактично протранспортовано в 2009 році, на 3,2 млрд. куб. м, або на 6,6%, в 2010 році на 3,8 млрд. куб. м або на 9,2%, і, як наслідок, недоотримано доходи на послуги з транспортування газу в 2009 р. – 179,5 млн. грн., в 2010 р. – 251,6 млн. грн.

Майже в усіх підприємствах склалась аналогічна ситуація.

Фінансовий стан підприємств із газопостачання та газифікації є вкрай критичний.

Економічно необґрунтовані тарифи на послуги з транспортування та постачання природного газу не забезпечують фінансування виробничих програм, стабілізації виробничих процесів, закупівлі природного газу, необхідного на виробничо-технологічні потреби та інші витрати, необхідні на експлуатаційні потреби та обслуговування систем газопостачання, а також впливають на несвоєчасні розрахунки за газ.

Щорічне незабезпечення не тільки нормативних, але й фактичних вкрай необхідних витрат, що склалися у відповідності з фактичними обсягами виробничо-експлуатаційних робіт, привело галузь до критичного стану.

При 0 рентабельності дефіцит коштів, необхідних на експлуатацію систем газопостачання з транспортування природного газу, склав у 2005 році 74,5 млн. грн., в 2010 році 462,6 млн. грн. в основному за рахунок непередбачених витрат при формуванні тарифів та завищення обсягів транспортування газу.

Часткове збільшення тарифів на транспортування і постачання природного газу за рахунок зростання ціни газу на виробничо-технологічні потреби, нормовані витрати та втрати газу та збільшення фонду оплати праці без збільшення чисельності не дали позитивних змін у покращенні фінансового стану підприємств з газопостачання та газифікації.

Внаслідок зростання вартості газу на виробничо-технологічні витрати, власні потреби, нормовані втрати, вартості матеріалів, амортизаційних нарахувань у зв'язку з введенням в експлуатацію нових об'єктів газопостачання і, відповідно, підвищення фонду заробітної плати, збільшилися фактичні загальні витрати на послуги з транспортування газу у 2010 р. на 40,7%, а в той же час витрати на ВТВ збільшились на 58,6% в порівнянні з 2009 р.

Щорічне зростання амортизаційних витрат у відповідності зі зростанням основних фондів за останні 2 роки в діючих тарифах в усіх підприємствах з газопостачання та газифікації взагалі не передбачено. І як наслідок, відсутнє фінансування на заміну та реконструкцію систем газопостачання.

Питома вага витрат на експлуатаційні потреби в загальних витратах щорічно зменшується, оскільки зростає вартість ВТВ за рахунок зростання цін на газ, а тарифи при цьому не змінюються. В 2010 році питома вага експлуатаційних витрат склала 43%, або зменшена на 6,5% в порівнянні з 2009 роком, а в порівнянні з 2008 роком – на 10,4%.

Аналогічна ситуація склалась з вкрай необхідним збільшенням чисельності працюючих для обслуговування систем газопостачання, а часткове збільшення фонду оплати праці при зменшенні чисельності не дає можливості підвищити рівень середньої заробітної плати працюючих.

Середній рівень заробітної плати, якщо фактично підприємствами частково й підвищувався, то в основному за рахунок зростання обсягів робіт та прибутку з іншої діяльності підприємств.

Протягом багатьох років на державному рівні не вирішуються технічні питання, що негативно впливає на фінансовий стан підприємств з газопостачання та газифікації, і, як

наслідок, є приклади, коли всупереч Закону України «Про трубопровідний транспорт» газотранспортні організації ДК «Укртрансгаз» при ремонті власних ГРС повністю відключають газ, що зменшує постачання газу та створює аварійну ситуацію в населених пунктах, користувачів газу.

В той же час газопостачальні підприємства несуть колосальні збитки, незалежні від їхньої діяльності, при відключенні споживачів газу та в подальшому відновленні подачі газу цим споживачам.

Збільшення інших витрат зумовлено тим, що понад 20% у загальній сумі займають витрати на банківське обслуговування, податки, обов'язкові платежі і збори, які щорічно зростають (за останні три роки – на 12,3%, 28,7%, 31,6%).

Аналізуючи фінансово-економічний стан підприємств з газопостачання та газифікації, виходячи з розрахункових показників, не можна обійти стороною питання ефективного використання основних фондів – систем газопостачання.

Звітні дані показників, які характеризують ефективність використання систем газопостачання, свідчать, що вони мають тенденцію до зниження та погіршення.

Кількість газифікованих квартир природним газом на 1 км протяжності газопроводів та внутрішньоквартальних дворових введів у 2010 р. зменшено на 2,9% у порівнянні з 2009 р., а в порівнянні з 2005 р. – на 10,9% і складає лише 34 квартири.

Обсяг протранспортованого природного газу на 1 км протяжності газопроводів та внутрішньоквартальних дворових введів щорічно зменшується. У 2010 р. в порівнянні з 2009 р. зменшено на 9,4%, а в порівнянні з 2005 р. – на 14,3%.

Одночасно обсяг протранспортованого природного газу населенню на 1 газифіковану квартиру в 2010 р. у порівнянні з 2009 р. збільшено на 2,2%, а в порівнянні з 2005 р. зменшено на 8,0%.

Щорічне зростання обсягів виробничо-експлуатаційних робіт – кількості умовних кілометрів, газифікованих об'єктів впливає на збільшення навантаження на одного працюючого. Крім того, у зв'язку з низькою заробітною платою характерним є плинність виробничого персоналу.

Продуктивність праці працюючих на природному газі щорічно зростає. Якщо кількість газифікованих квартир природним газом у 2008 році на одного працюючого складала 170 квартир, в 2009 р. – 174, а в 2010 р. – 176 квартир. Кількість умовних кілометрів щорічно зростає. У 2008 р. – 11,7 ум. км, в 2009 р. – 12,5 ум. км, то в 2010 р. – 26,9 ум. км.

При цьому витрати з транспортування природного газу на 1 працюючого зростають, в основному, за рахунок непродуктивних витрат (вартості ВТВ, нормованих витрат, обов'язкових платежів, зборів, послуг банку тощо), які в загальних витратах склали: в 2008 р. – 52,3%, в 2009 – 54,0%, в 2010 – 57,0%.

Висновки. Розглянувши звітні дані підприємств газифікації та газопостачання, можна виділити такі негативні чинники, які вплинули на економічні та фінансові результати даних підприємств:

- розвиток розподільних газових мереж з одночасним зменшенням фондівіддачі. Підключення споживачів газу незначні, а в окремих випадках споживачі не підключались. На розвиток систем газопостачання передбачалась націнка на газ, яка збільшувала собівартість транспортування газу, збільшувались витрати на обслуговування;

- збільшення витрат на транспортування та постачання природного газу, в основному, на ВТВ, нормовані витрати та власні потреби за рахунок зростання ціни на газ;

- зменшення основних елементів витрат, які вкрай необхідні на експлуатаційні потреби систем газопостачання (амортизаційні витрати, оплата праці, чисельність працюючих, матеріали та інші витрати, зростання банківських послуг) при формуванні тарифів, оскільки тарифи на транспортування і постачання природного газу є складовою цін на природний газ, що використовується для потреб населення, які були незмінні.

- необґрунтоване збільшення обсягів транспортування газу для покриття різниці в тарифах, у той час як обсяги транспортування щорічно зменшувались, а якщо розглядалися і

вводились, то в середині або в кінці року, при цьому не враховувалась сезонність споживання газу;

- економічно необґрунтовані витрати приймалися за аксіому в затверджених тарифах, а при фактично об'єктивному перевищенні реальних статей витрат собівартості вважалося порушенням ліцензійних умов.

Така практика формування тарифів призвела галузь до кризового стану, який викликає серйозне занепокоєння і може призвести до непередбачених наслідків, незалежних від діяльності підприємств.

Тому для виходу з кризової ситуації, що склалася на підприємствах з газопостачання та газифікації, та з метою забезпечення підвищення безпеки функціонування об'єктів систем газопостачання населених пунктів України необхідно:

- відокремити вартість газу як товару від послуг з транспортування та постачання газу;
- внести зміни до «Методики розрахунку тарифів на транспортування та постачання природного газу для підприємств з газопостачання та газифікації»;
- формувати тарифи на послуги з транспортування та постачання природного газу економічно обґрунтованими і вводити їх тільки з початку планового року, а за необхідності коригувати їх в середині року.

Використана література

1. Бураковський, І.В. Глобальна фінансова криза: уроки для світу та України [Текст] / І.В. Бураковський, О.В. Плотніков. – Харків: Фоліо, 2009. – 299 с.
2. Держкомстат України (<http://www.ukrstat.gov.ua>).
3. Енергозбереження
<http://www.naftogaz.com/www/2/nakweb.nsf/0/D3BF256F01F09F0DC22570DD0036CDF4?OpenDocument&Expand=3.3&>.
4. Історія галузі
<http://www.naftogaz.com/www/2/nakweb.nsf/0/9FE6F7E2FE068237C22570D80032DC79?OpenDocument&Expand=2&>.
1. Історія ДК "Газ України".
[http://www.gasukraine.com.ua/clients/gasukraine/gasukraine.nsf/\(documents\)/DC80A85AC82180A2C2257457004CE2BC](http://www.gasukraine.com.ua/clients/gasukraine/gasukraine.nsf/(documents)/DC80A85AC82180A2C2257457004CE2BC).